

Gal 11. 26. Aud
Comygn
Catechismus

BREVIS CHRISTI

ANAE DISCIPLINAE

85. f. 16
summam continens, omnibus

Ludimagistris auctoritate

REGIA

commendatus.

my. frende mayster
HVIC CATECHISMO AD-
iuncti sunt Articuli, de quibus in
ultima Synodo Londinensi,
Anno Domini. 1552. ad tollendam

Jo
unionum disensionem, & adna-
sensu uerę religionis firmans
um, inter Episcopos &
alios eruditos atque pios
uiros conuenerat: Regia

Jo
similiter auctori-
tate promulgati.

Petrus

T

Smithus.

1578

Londini, cum privilegio Sereniss. Regis.

ANNODOM. D. LIII.

Reginaldum Wollum

Regia Majestatis in Latinis

Typographum

130

20th Nov 1891

20th Nov 1891

Received of the
British Museum
the sum of
£100 0 0
for the purchase of
the book
The History of the
British Museum
by
John Lubbock
Esq.
F.R.S.

EDVARDVS VI,
DEI GRATIA ANGLIÆ

Fræciæ & Hiberniæ Rex,
fidei Defensor, & in terris

Ecclesiæ Anglicanæ & Hibernicæ
supremum Caput, omnibus l
dimagistris & hijs qui scho
las Grammaticas apen
riunt.

UMBREVIS ET
explicata Catechis
mi ratio à pio quo
dam et erudito viro
conscripta, nobis ad
cognoscendū offerretur, eius pertra
ctationem & diligentē inquisitionē
quibusdam Episcopis & alijs erudi
tis commissimus, quorū iudicium ma
gnam apud nos auctoritatem habet
Et quia conueniens cum scripturis
a.ij. &

¶ Regni nostri institutis uisa est,
PLACUIT, non solum eam propter
conuenientiam in aspectum lucemq;
proferre, sed etiam propter perspi-
cuitatem & breuitatem, omnibus lu-
dorum magistris ad docendum pro-
ponere, ut rudis adhuc & inchoata
aetas, religionis simul & literarum
iactis fundamentis, cum sapientia pi-
etatem discat, & regulam habeat in
reliquo uitae cursu, quid sentiendum
de Deo sit, ad quem omnis uita no-
stra confertur, & quomodo accepti
Deo simus, in quo omnibus actioni-
bus & uitae officijs elaborandū est.

Præcipimus itaq; & mandamus
non modo uniuerfis, sed etiam singu-
lis, pro cautione qua auctoritatem no-
stram

stram sanctam habere, & iustam ut-
olata dignitatis animaduersionem
deuitare studetis, ut sedulo ac dili-
genter hunc Catechismum in scholis
uestris doceatis, ut tenera adhuc &
fluens aetas, & praeceptorum autho-
ritate, & uerae religionis documen-
tis firmata, magnas oportunitates
ad ueram Dei uenerationem habeat,
& magna subsidia etiam ad omnia ui-
tae officia sequenda. Quibus instru-
cti, pietatem in Deum authorem om-
nium, obseruantiam erga Regem pa-
storem populi, studium in Rempubli-
cam communem omnium matrem, melius
usurpantes, non sibi solum nasci uide-
antur, sed Deo, Regi, patriae utiles
& officiosi sint. Dat. Grenovici,
20. Maij, Anno regni nostri, 7.

Catechismus

Christianæ Disciplinæ.

OFFICIUM
singulorum est
quos CHRISTVS
morte sua rede-
merat, non mo-
do vt serui sint
ad obedientiam,
sed etiam filij ad hæreditatem,
ita scire quæ sit vera & compla-
cita Deo uitæ via, vt ad singula re-
ligionis interrogata respondere
possint, & fidei ac professionis suæ
rationem reddere.

Atq; hæc apertissima docendi ra-
tio est, quam non modo Socrates
in Philosophia, sed etiam Apoli-
narius in nostra religione secutus
a. iij. est, ut

CATECHISMVS.

est, ut & ignorantes interrogationibus quasi punctis erudiatur, & scientes ne amittant quæ didicerunt, commonefiant. Nos igitur utilitatis ratione habita, quam in adolescentibus instruendis sequi debemus, & breuitatis etiam, vt nihil neq; redundans neq; defectum esset vniuersæ scholæ nostræ, summam in dialogum coniecimus, vt tota res magis perspicua esset, & minus digressionibus euagaremur. Itaq; ad hunc modum Magister Auditorem suum aggreditur.

• M. A.

QVANDOQVIDEM OFFICIUM MEI magnam partem esse video, Charissime fili, non tam vt bonis literis institutus sis, curare, quam

quam etiam atq; etiam de genere religionis quodcunq; in tenera ista ætate colas, sedulo & diligenter perquirere, consentaneum putavi, quæstiunculis quibusdam tecum agere, ut certo sciam, num recte an secus in ea re operam posueris. Age igitur, dic mihi (mi fili) quænam ea sit religio quam profiteris?

A. Eam, præceptor venerande, religionem profiteor, quæ est CHRISTI Domini, quæq; Actorum undecimo, Christiana nominata est.

M. Agnoscis igitur te Christianæ pietatis & religionis cultorem, ac CHRISTI Domini nostri discipulum?

A. Id equidem agnosco, atq; ingenuè & libere profiteor, quin &

a.v.

vniuer.

DECEM PRAECEPTA.

vniversae glorię meae summam in hoc pono, tanquam in re quae & honoratior sit, quam ut ad eam ingenij mei tenuitas aspirare, et diuini-
nior etiam quam vt orationis vlla facultate à me facile exprimi queat.

M. Dic proinde mihi, charissime fili, quam accurate poteris, religionis Christianae summam quibusnam in rebus positam esse arbitraris?

Aud. In duabus, nempe vera in Deum fide ac certa persuasione concepta de rebus illis omnibus quae sacris literis continentur, & charitate quaecum in Deum tum in proximum nostrum tendit.

M. Fides illa quae ex verbi auditu & lectione concepta est, quid docet te de Deo?

Aud.

A. Illud imprimis docet, in mundo esse certam naturam, vnam substantiam, vnum animum, & mentem diuinam, aut potius spiritum aeternum, absq; principio & fine, quem vocamus Deum, quem oportet vniuersos mundi populos colere summo honore, ac precipuo genere adorationis. Ex diuinis etiam illis oraculis quæ per prophetas & amicos Dei Opt. Max. in sanctis libris ad sempiternam nominis eius gloriam diuulgantur, legem disco & comminationes; deinde promissiones & euangelium Dei. Hæc per Moſen ac alios viros Dei cõscripta, ad nostram vsq; ætatem integra conseruata sunt & illæsa. Deinde præcipua capita nostræ fidei redacta fuerunt in breuissimum compen-

DECEM PRAECEPTA.

pendium, quod vulgo Symbolum Apostolicum appellatur.

M. Fidei compendium, cur Symbolum nominarunt?

A. Symbolum si interpreteris est signum, nota, tessera, aut inditium quo commilitones ab hostibus dinoscuntur: vnde Compēdium fidei, quo christiani à non christianis distinguuntur, recte symboli nomen sortitum est.

Ma. De lege primum quid sentias, aliqua dicas. Deinde etiam de Symbolo.

A. Faciam quod iubes, praeceptor uenerande, idq; libentissime. Dominus Deus per Moſen nobis praecepit, ne vllum prorsus praeter illum, hoc est, ut illum solum habeamus Deum unicum creatorem &
libe-

DECEM PRÆCEPTA. 7

liberatorem nostrum: Ne uenere-
mur aut colamus simulachrum a-
liquod, aut imaginem quancuncq;
siue depicta ea sit, siue cælata aut
sculpta, siue ratione quauis alia for-
mata. Ne sumamus nomen domi-
ni Dei nostri in uanum, in re scili-
cet aut leui aut falsa. Postremo,
fixum illud & religiosum perpe-
tuo tenere debemus, ut Sabbathi
diem, quæ ad quietem & cultum
diuinum segregatur, sancte & re-
ligiose colamus.

Mag. Rectè. Recitate enim iam
sunt à tè mihi leges primæ tabu-
læ, qua cognitio Dei & cultus eius
summatim comprehenditur. Iam
dic mihi quæ sint charitatis & dile-
ctionis nostræ officia erga homi-
nes?

Aud,

DECem PRAECEPTA.

Aud. Interrogas, mi praeceptor, quid de altera parte legis Dei sentiam, quæ vulgo Secunda Tabula vocatur?

M. Hoc ipsum plane est mi fili de quo audire cupio.

Aud. Paucis rem omnem pro ingenij mei tenuitate expediam. Moses eam breui epitome conclusit, nimirum vt omni studio patrem & matrem honoremus atq; obseruemus, Ne vllum hominem occidamus, Ne adulterium committamus, Ne furtum vllum faciamus, Ne falsi testes simus contra quemuis. Postremo, ne rem vllam desideremus proximi.

M. Preceptum illud de patris & matris honore quomodo intelligendum est?

Au.

DECEM PRAECEPTA. 9.

A. Honor parentum, amorem, timorem, & reuerentiam completitur. Nec non versatur in obediendo, subueniendo, defendendo, ac etiam in fouendo, si necessitas incumbat. Nos quoque astringit ut Magistratui summopere obtemperemus, & maxima cum pietate, tum ministros Ecclesie, tum praeceptores & omnes maiores obseruemus.

Mag. Quid autem continetur in praecepto illo, Ne occidas?

A. Ne odio prosequamur, ne iniuria afficiamus quemque, opprobriaue iaciamus. ac praeterea iubet ut etiam inimicos amemus, atque illis beneficiamus, qui nos odio prosequuntur, utque hostibus nostris prospera quaeque atque felicia precemur.

M.

DECEM PRAECEPTA.

M. Præceptū autem de non cōmittendo adulterio, quid tandem continere tibi videtur?

A. Hoc quidem præceptū multa continet, prohibet enim non solū ne alloquamur impudice alienam vxorem, aut mulierem quācunq;, neue petulāter contrectemus, verum etiam respiciamus quidē, seu libidinoso aspectu intueamur, nec quocunq; modo inhonesto ambiamus eā ipsi nos, nec nomine nostro aliq; & deniq; omne genus obscenæ vageq; libidinis interdicitur.

M. Quid autem tibi videtur de præcepto non furandi?

Au. Pari compendio dicam, si libet audire, quo antea vsus sum. Præcipit autem ne cuius iam imponamus; ne commertia exerceamus

DECEMPRAECEPTA. 11.

illicita, ne suas opes cuiquam intri-
deamus, néue rem quancunq̃ pu-
temus vtilem, quæ aut iusta nō sit,
aut ab equo & bono aliena. Breui-
ter, potius quod tuū est vt perdas,
q̃ vt rapias aliena, & in tuum ver-
tas commodum.

M. Quomodo illud obseruetur
de falso testimonio non dicendo?

A. Si mendacia aut falsa aut ua-
na, nec loquamur ipsi, nec in alijs
vel loquendo vel tacendo, vel eti-
am presentia nostra approbemus,
sed semper veritatem tueri debe-
mus, quotiescunq̃ aut locus aut
tempus id postulat.

M. Vltimum iam præceptum re-
linquitur, de rem proximi non
concupiscendo, quódnam tandem
illud est?

b.i.

Au.

DECEM PRAECEPTA.

A. Hæc Lex in uniuersum omnis generis malas cupiditates prohibet, ac voluntatis nostræ appetitionem omnem insatiabilem, quæ infra rectæ rationis limites se non continet, refrenare atq; moderari nos iubet: vultq; vt quisque sit sua sorte contentus. Quisquis autem plus iusto appetit cum detrimento proximi & alterius iniuria, is charitatis atq; humanæ societatis vinculum rumpit & plane dissoluit, ac nisi resipiscat, acriter de eo sumet supplicium dominus Deus, legis suæ violatæ vindex seuerissimus. Qui autem ex harum legum præscripto vixerit, & laudem & felicitatem, ac ipsum etiam Deum propitium & benignum inueniet. M. Iam video te decalogum breuiter

DECEM PRAECEPTA. 12

uiter explicuisse; deinceps vero dicito mihi, quomodo Christus hæc omnia iam per partes à te explicata paucis est complexus: vniuersam vim legis in summa nobis proponens.

A. Vis vt omnia simul compendio connectam, quæ tum ad Deum tum ad homines pertinent?

M. Maxime.

A. CHRISTVS in hunc loquitur modū: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, et ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis, & hoc maximum est præceptum in lege. Alterum autem est huic simile: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Ex duobus hisce mandatis, pendent tota Lex & Prophetæ.

b ij.

M.

DECEM PRAECEPTA.

M. Iam porro volo vt mihi dicas quanam res sit lex illa quam narras: illa ne quam nos vocamus Legem naturæ: an etiam præter eam altera?

A. Id olim me abs te didicisse me mini præceptor, nempe naturæ humanæ à Deo insitam eam fuisse, cū integra adhuc esset & incorrupta, post peccatum uerò, tametsi sapientes vtcunq; eam naturæ lucem non ignorarint, attamen hominum partem maximam ita iam latebat, vt vix eius vmbra sentirent.

M. Vnde fit vt Deus eam velit in tabulis describi, vtq; vni peculiari-ter populo assignaretur?

A. Dicam. Imago Dei in homine per peccatum originis & consuetudinem malam, adeò in initio
ob-

DECEM PRAECEPTA. 16

obscurata est, & iudicium naturale adeò uitiatum, ut homo ipse non satis intelligat, honestum turpi quid intersit, nec iustum iniusto. Eam itaque imaginem volens benignus Deus in nobis renouare per legem in tabulis descriptam, effecit primum ut nos ipsos agnosceremus, & in ea perinde atque in speculo contueremur sordes & maculas nostri animi, & praefractam cordis vitiati duritiem, ut vel sic tandem peccato agnito, & perspecta nostrae carnis infirmitate, atque ira saeuientis in nos Dei ob peccatū, ardentius desideraremus seruatorem nostrum Christum Iesum, qui morte sua & preciosa sanguinis sui aspersione purgauit, & abluuit peccata nostra, placauit
b. iij. iram

DECEM PRAECEPTA.

iram oīpotentis patris atq; sacro-
 sancto sui spiritus afflatu, animosi
 nobis creat nouos, mentesq; reno-
 uat ad imaginem & similitudinem
 sui creatoris, in iustitia & sãctitate
 veritatis, quam rem nec iustitia le-
 gis, nec vlla sacrificia Mosaica pote-
 rant efficere. Quod autem nullus
 ex lege iustificetur, patet non inde
 solum, quoniam iustus ex fide vi-
 uit, sed hinc etiam, quod nullus vi-
 uit mortalium, qui potest ea om-
 nia praeſtare quæ decalogus iubet.
 Impedimenta enim quę legi aduer-
 ſantur, sunt infirmitas carnis, appe-
 titus prauus, & concupiscentia in-
 genita. Quod autem ad sacrificia
 attinet, quod ad purgationes, ad
 ablutiones, & reliquas cæremoni-
 as legis, vmbrae erant, typi, imagi-
 nes

DECEM PRAECEPTA.

nes & figuræ veri & æterni sacrificij IESV CHRISTI in cruce facti, cuius solius beneficio omnia omnium credentium peccata, ab ipso vsq; mundi exordio, ex sola misericordia Dei, non autē ex ullis meritis nostris, cōdonata sunt.

M. Adhuc non audio vnde factum sit, vt vni duntaxat populo (nimirum Israelitico) velit Deus optimus maximus arcanam animi sui voluntatem significare.

A. Illud propemodum mihi exciderat: puto autem non proinde factum esse, quasi decalogus non ad omnes homines pertinuerit, cum dominus Deus noster non solum sit Deus Iudæorum, sed etiam & Gētium. At potius dicendum est vt agnosceretur verus Messias qui

b iij est

SYMBOLVM.

CHRISTVS noster cum veniret in mūdum, quem ex gente ista & non ex altera, ob promissionis veritatem, oportuit nasci. Ob quam causam voluit Deus populum aliquem certum, sanctum, & separatum, tanquam sibi peculiam & propriū describere, vt nimirum sancta, pura & illæsa sua oracula & verba perpetuò conseruarentur.

M. Abunde hætenus mihi satisfactum est, chare fili, iam ad Christianam confessionem veniamus, quam mihi volo vt clare recenseas.

Symbolū fidei.

A. Faciam. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terre. Et in IESVM Christum filium eius vnicum Dominum nostrum. Qui conceptus est

est de spiritu sancto, natus ex Mariavirgine. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Descēdit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Credo in spiritum sanctum. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem. Remissionem peccatorum. Carnis resurrectionem. Et vitam æternam.

M. Ista à te generaliter & strictim proposita sunt, mi fili, quocirca operepretium est, vt quæ dicta sunt per partes, amplifices, quo de singulis quid credas, clare intelligam: ac primo loco de cognitione Dei, post autem de eius cultu audire cu

b v

pio.

S Y M B O L V M.

pio. Au. Sequar libens voluntatem tuam, charissime præceptor, quoad ingenij mei tenuitas patiatur: sic itaque rem omnem accipe. Ante omnia firmiter credendum tenendumq; est, Deum patrem Opt. Max. initio & ex nihilo creasse & fabricasse vniuersam hanc mundi machinam, & res in ea omnes quæcunq; continentur, eaq; omnia facta esse per potentiam verbi sui, id est, IESV CHRISTI filij Dei, quod scripturarum testimonio satis est comprobatum: ubi autem creaturas omnes sic fabricasset, eas deinceps rexisset, gubernasset, conseruasse, atq; ex bonitate & munifica manu sua quæcunque ad vitam nostram tuendam conseruandamq; necessaria requiruntur, exhi-

exhibuisse atq; etiamnum exhibere largissime, ut nimirum perinde illis vteremur, ac memores & pios filios decet.

M. Cur autem Deum vocas patrē?

Au. Eius rei duæ sunt causæ, Vna, quod nos omnes initio creauit, quodq; vitam omnibus est largitus: Altera vero maioris est momenti, quod videlicet per spiritum suum sanctum & per fidem, spiritualiter secundo genuerit, adoptando nos in filios, donando itidem regno suo, & vitę æternę hereditate cum IESV CHRISTO filio suo, & vero & naturali.

Mag. Cum igitur res alias omnes Deus hominib; vt inseruirent, condiderit, hominē autē ad obsequiū, honorem & gloriam ipsius propriam

S Y M B O L V M.

priam, quid habes quod dicas de prima eius origine & creatione?

A. Id quod scripsit Moses, Deum scilicet ex argilla primum hominem finxisse, illique animam ac vitam indidisse, atque deinde sopore in Adam immisso, detractam ex eo mulierem, in lucem produxisse, ut eam & vitae & fortunarum omnium illi sociam adiungeret. Ac propterea homo Adam vocatus est, quia ex terra traxit originem: mulier autem, quia omnium viventium mater erat futura, appellabatur Eva.

Magi. Imago autem illa ad cuius similitudinem hominem ais formatum, Quenam est?

Au. Ea est absolutissima iustitia & perfectissima sanctimonia, quae
ad

ad ipsam Dei naturam quam maxime pertinet, & in Christo nouo nostro Adamo præclarissime est demonstrata, cuius in nobis quædam quasi scintillæ adhuc vix relucunt.

M. Itane? Vix relucunt?

Aud. Recte quidem, nam non iam sic splendent vt in initio ante hominis lapsum: quandoquidem homo ob peccatorum tenebras & caliginem errorum, imaginis huius splendorem restinxit. Sic iratus peccati reum ultus est Deus.

Magi. At cur id factum sit dicas, volo.

A. Dicam. Cum mundi huius fabricam creasset Dñs Deus, hortū idem ipse plantauit oblectationis
&

S Y M B O L V M.

& iucunditatis plenissimum, in loco quodam versus orientem sito, eumq; nominauit Eden, in quo præter arbores alias longe pulcherri-
mas, vna fuit in primis non ita procul ab horti illius medio, cuius nomē Arbor vitę, & altera Arbor cognitionis boni & mali. Hic Dominus Deus singulari amore ductus, posuit hominē, hortumq; illi tradidit curandum & colendum, liberum ei faciens, vt de fructu omnium arborum Paradisi manducaret, excepto eo, quem Arbor sciētię boni & mali produxisset; huius arboris fructum si quando degustaret, citra omnem controuersiā mortis subiret supplicium. Eua autem à diabolo, serpentis imitante formam, elusa, fructum alioqui
veti-

vetitum, ob aspectus iucunditatem
desyderandum, ob manducandi
voluptatem appetendum, & ob
boni & mali scientiam vehemen-
ter iucundum, decerpfit, edit, ac
dedit marito, vt ipse eundem ede-
ret, quo factum est, vt statim vterq;
mortui sint, hoc est, non tantum
morte corporis obnoxij fuerunt,
verum animi quoq; vitam amise-
runt, quæ est iustitia, & protinus
diuina in illis imago offuscata est,
ac lineamenta illa iustitiæ, sanctita-
tis, veritatis & cognitionis Dei, lō-
ge pulcherrima, confusa sunt &
pene deleta, reliqua vero fuit ima-
go terrena, cum iniustitia coniu-
cta, fraude, affectiōe carnali, & de
rebus diuinis ac cœlestibus igno-
ratio summa, inde autem nata est
car-

S Y M B O L V M.

carnis nostræ infirmitas, inde ista corruptio & confusio affectionū & cupiditatum omnium : hinc illa pestis, hinc illud seminarium & nutrimentum peccatorum omnium, quo genus humanum inficitur, & Peccatū originis appellatur. Porro sic natura corrupta est & deiecta, vt nisi bonitas & misericordia omnipotentis Dei nobis tulisset opem per medicinam gratiæ, quæ admodum corpore in vniuersas mortis miseras detrudimur, sic necessarium fuisset, vt omnes omnium generum homines in æterna supplicia, & ignem qui extinguere non potest, conicerentur.

M. O hominum ingratitudinem. at qua tandem spe primi nostri parentes freti, & deinceps reliqui leuati

uati sunt.

A. Iam Dominus Deus & Adamū & Euam, cum verbis tū factis castigasset (de horto enī deturbauit utrosq; cū opprobrio grauissimo) maledixit serpēti, minatus illi tēpus olim fore, quo mulieris semē caput illi imminueret: postea verò Dominus Deus promissionē hanc magnificā et benignissimā cōfirmavit. Primū, foedere per circūcisionē cū Abrahamo inito, & in Isaac eius filio: deinde etiā per Moſen: postremo autē per clarissimorū prophetarū oracula. M. Quid autem sibi vult serpentis caput, ac semen illud de quo loquitur Deus? A. In serpētis capite venenū eius cōtinetur, ac vite & virtutis summa, quo fit ut mihi caput serpentis vniuersam

c. i. sam

S Y M B O L V M.

ſam potentiam & regnum, aut (ut
verius loquar) tyrannidem Dia-
boli ſerpentis antiqui referat: ſe-
men verò illud eſt (vti clariffime
nos docet Paulus) Ieſus CHRISTVS
filius Dei, verus Deus, & verus
homo, conceptus de ſpiritu ſancto
& generatus ex beatæ, puræ, inui-
olataꝝq; Mariæ virginis vtero &
ſubſtãtia, ac de ea ſic natus & enu-
tritus eſt, vt reliqui infantes, niſi
quod ab omnis peccati contagione
eſſet alieniſſimus.

M. Fundamenta quæ à te iacta
ſunt omnino veriſſima ſunt: iã au-
tẽ ad eas actiões progrediamur, in
quibus & ſalus & victoria noſtra
cõtra ſerpentẽ illũ antiquũ ſita eſt.

A. Faciam, chariſſime præcep-
tor. Poſtquam CHRISTVS Ieſus
Apoſto-

Apostolis suis doctrinam hanc lætissimam, & modis omnibus diuinam, quæ Græco vocabulo *εὐαγγέλιον* nominatur, demandasset, ac postquam signis & miraculis innumeris, quibus tota eius vita fuit refertissima, idem obsignasset, verberibus tandem acriter cæsus, & vultu & verbis & sputo in faciem immisso, illusus, tandem manibus ac pedibus, clauorum impulsu, perforatis, in crucem actus est. Deinde verè mortuus est, & uerè sepultus, ut iratum humano generi patrem suauissimo sacrificio placaret, atq; morte sua eum sibi subijceret, qui mortis tenebat imperium, hoc est diabolus. quandoquidem non uiui solum sed mortui etiam, siue in inferno fuerint, siue in alio quocū-

C. ij.

que

SYMBOLVM.

que loco, mortis illius, potentiam
& vim senserunt. Quibus in car-
cere existētibz (vt inquit Petrus)
CHRISTVS licet corpore morti-
ficatus, spiritu tamen viuificatus,
predicauit. Tertio die post resur-
rexit etiam corpore viuus, & mul-
tis testimonijs preclarissimis, qua-
draginta dierum spatio inter disci-
pulos versatus est, edens ac bibens
cum illis: in quorum conspectu nu-
be obductus, in coelum ferebatur,
aut potius supra omnes coelos, vbi
sedet hodie ad patris dextram, fa-
ctus Dominus omnium, siue quæ
in coelo sunt, siue quæ in terra: Rex
regum omnium, Pontifex noster
& æternus & vnicus, vnicus aduo-
catus, vnicus mediator, & vnicus
reconciliator Dei & hominum.

Quo-

Quoniam autem intrauit in glori-
am Maiestatis suæ, demisso ad nos
(vti promisit) sancto suo spiritu,
cæcitatibus nostræ tenebras illustrat,
mêtes nostras mouet, regit, docet,
purgat, solatur ac iuuat, sic vsq; fa-
cturus, quoad mundi fabrica dis-
soluetur.

Ma. Video te precipua religio-
nis nostrę capita breuiter attingisse,
ac veluti in compendioso explicas-
se Symbolum modo à te recitatũ.
Iam igitur volo de certis capitibus
quędam à te percontari.

A. Fac quod libet, mi preceptor,
nam in his quæ minus intelligam,
tu me poteris accuratius institue-
re: quæ autem exciderunt, in me-
moriā reuocare, aut etiam quæ
parum fideliter inhæserint, altius

SYMBOLVM.

imprimere.

M. Dic porro mihi. si per mortem suam veniam consequimur peccatorum, an non ea satis erat, nisi etiam à mortuis resurgeret?

Audi. Non erat satis si vel eius vel nostri rationem habeas. Nisi enim resurrexisset, minime putaretur filius Dei: quo factum est, ut illud sibi dū in cruce pēderet, ab his qui viderant, exprobraretur. Dicebāt enim: Alios seruauit, seipsum non potest seruare: Descendat nunc de cruce, & credemus ei. Iam autem resurgens à mortuis ad vitę perennitatem, diuinitatis suę potentiam monstrauit maiorem, quam si descendēdo de cruce mortis terrores refugisset. Mori quidē omnibus est commune, at mortis
vin-

vincula soluere, & virtute propria
resurgere, id vnigeniti IESU CHRI
STI filij Dei, authoris vitæ vnici
proprium est. Deinde etiam neces
sarium fuit vt resurgeret cum glo
ria, vt Davidis & aliorum prophe
tarum Dei implerentur oracula:
qui prædixerunt fore, vt nec cor
pus eius videret corruptionem,
nec anima apud inferos relinque
retur. Quod autem ad nos attinet,
nec fuisset iustificati, nec resur
rectionis nobis spes aliqua fuisset
reliqua, nisi resurrexisset. vt multis
in locis Paulus clarissime demon
strat. Si enim remansisset in clau
stris mortis in sepultura, & cor
ruptione vt reliqui homines con
clusus, quomodo sperassemus salu
tem per illum, qui seipsum non ser
uauit, c. iij. uauit,

S Y M B O L V M .

uauerit: Fuit igitur consentaneum
 & ad eam personam quam sustine-
 bat, necessarium, & ad summum
 salutis nostrę adiuumentum, ut pri-
 mum **C H R I S T V S** seipsum à mor-
 te liberaret, post autem ut nos no-
 strę salutis per resurrectionem
 eius faceret certiores. **M.** Atti-
 gisti iam, mi fili, principem cau-
 sam resurrectionis Christi, nunc de
 ascensione eius in coelos quid cen-
 seas libet audire. Quomodo illis
 respondendum putas, qui dicunt
 satius fuisse hic in terris maneret
 nobiscum, vt scilicet gubernaret
 ac regeret nos pręsens, siquidem
 preter alias causas credibile est, a-
 more populi erga suū principem,
 bonum presertim & benignū, per
 presentiam suam fieri auctiorem.

Au.

A. Res quas faceret præsens, id est, si coram nobiscum uersaretur, eas omnes absens facit, regit, tuetur, corroborat, defendit, corripit, punnit, corrigit, & reliqua omnia facit quæ talem decet principem, aut etiam Deum ipsum: omnia inquam; siue que ad necessitatem, siue que ad utilitatem, siue que ad honorem & commodum nostrum spectent. Ad hæc autem Christus non sic, ut multi arbitratur, huic mundo absens est: Nam tametsi corporea illius moles hinc à nobis sublata sit, est tamen diuinitas eius nobiscum perpetuò præsens, etiam si oculorū istorum aspectui non sit subiecta. Res quæ incorporeæ sūt, corporis organo nō possūt apprehēdi. Quis unquē suam ipsius animam uiderit?

c.v.

nul-

SYMBOLVM.

nullus, At quid nobis presentius?
 quid cuius propinquius anima sua.
 Quæ spiritualia sunt, non videntur
 nisi oculo spiritus. CHRISTI
 igitur diuinitatem qui in terris vi-
 dere vult, aperiat oculos, non cor-
 poris sed animi, sed fidei, & vide-
 bit presentem, quem oculus non
 vidit. Videbit presentem & in me-
 dio eorum, vbicumque sint duo vel
 tres congregati in nomine eius: vi-
 debit presentem nobiscum usque ad
 consummationem sæculi. Quid
 dixi? Christum videbit presentem?
 Imo & videbit & sentiet in seip-
 so inhabitantem haud aliter, ac ani-
 mum suum proprium: habitat enim
 ac residet in animo ac corde eius,
 qui suam omnem collocat in eo fi-
 duciam.

M.

Ma. Optime. At nostra confessio est in coelos eum cōscendisse, illud igitur dic quomodo intelligēdū sit.

Au. Vulgo de eo dici solet, qui celsum aliquem gradum aut dignitatem obtinuerit, quod ascendit & promouetur in altum locum, altam sedem aut gradū, quia mutauit conditionem, quodq; iam reliquis sit honoratior. Sic porro CHRISTVS ascendit, quemadmodū prius descēdebat: descendeat autem à summa gloria ad summam ignominiam, nempe ignominiam serui & crucis: atq; ita postea ascendeat à summa ignominia ad summam gloriam, ad eam nimirū quā habuit prius: & ascensus eius in coelum, imò supra omnes coelos, ad thronū vsq; Dei. Ratione iustissima

SYMBOLVM.

sima constare debet, vt scilicet ad
 humilitatis & ignominiae propor-
 tionem, gloria & maiestas respon-
 derent; hoc scribens ad Philippen-
 ses, docet nos Paulus, Factus est o-
 bediens vsq; ad mortem, mortem
 autem crucis. propter quod & De-
 us illum in summam extulit subli-
 mitatem, & dedit illi nomen quod
 est supra omne nomen, vt in nomi-
 ne Iesu omne genu se flectat, coe-
 lestiū, terrestrium & infernorum.
 Tametsi autem coelos iam conscē-
 derit, diuina tamen sua natura ac
 spiritu semper in Ecclesia præsens
 erit vsq; ad orbis dissolutionem. In-
 de tamen non efficitur, vt nobis
 corpore sit præsens, cū alia diuini-
 tatis eius ratio sit, & humanitatis
 alia. Hæc enim est creata, illa incre-
 ata

ata: hæc in aliquo cœli loco, illa autem sic ubiq; est, vt cœlum & terram impleat. Id autem vt similitudine fiat illustrius, Nulla res Christum verius adumbrat sole. est enim imago lucis ac splendoris Christi propria. Sol cœlum semper occupat, eundem tamen dicimus mundo præsentem. Nam absq; lumine nihil unquam cuiquam præsens est, id est, non videtur. implet enim sol lumine suo res omnes. Sic Christus supra omnes cœlos eleuatur, vt sit præsens omnibus, vtque, Paulo teste, impleret omnia. Quod autem ad corporeâ Christi hic in terris præsentiam attinet (si magna paruis componere licet) sic Christi corpus præsens est nostræ fidei, vt sol cum cernatur præsens

S Y M B O L V M.

sens est oculo, cuius corpus tametsi
 corporaliter oculum non contin-
 gat, atq; hic in terris præsens præsenti
 adsit, tamen corpus solis præsens
 est visui, etiam reluctante interual-
 li distantia. Sic CHRISTI cor-
 pus, quod in gloriosa eius ascensio-
 ne nobis sublatum est, quodq; re-
 liquit mundum & ad Patrem a-
 biijt, ore nostro abest, etiam cum
 sacrosanctum corporis & sangui-
 nis eius sacramentum ore nostro
 excipimus, fides tamen nostra ver-
 satur in coelis, ac intuetur solem il-
 lum iustitiæ, ac præsens præsenti in
 coelis haud aliter illi adest, ac visus
 adest corpori solis in coelis, aut sol
 in terris visui. Quemadmodum
 autem sol lumine suo adest rebus
 omnibus, sic etiam & CHRISTVS
 di-

diuinitate sua: non tamen potest lumen solis ab eius corpore separari, neque porro diuinitas Christi ab eius immortali corpore. Sic ergo CHRISTI corpus adserendū est in vno cœli loco, & diuinitas eius vbiq; vt nec de eius diuinitate corpus faciamus, nec de illius corpore Deum.

M. Video, mi fili, te neutiquam ignarum, quomodo rectè dicatur CHRISTVS corpore absens, & spiritu præsens; Porro hoc vnum à te scire volo, cur ita Christus Dominus noster oculorum nostrorū aspectu subtrahitur, atq; ex ascensione eius in cœlum quid capimus commodi?

Au. Illius rei precipua causa fuit, vt ea à nobis falsa tolleretur opinio
que

S Y M B O L V M.

quæ aliquando Apostolos ipsos tenuit : quod scilicet Christus in terris nobis cōspicius regnaret haud aliter, ac reliqui Reges ac Satrapæ mūdi. hunc in nobis errorem voluit extinctum, ac de regno eius magis sublimia cogitare : que res propterea sibi potior visa est, quia magis ad nostrum commodum & utilitatem spectabat, vt regnum aliquod erigeretur, cuius fundamenta infide nostra iacerentur.

Quapropter necessarium fuit, vt nobis ab omni sensu corporeo subtraheretur, vt ea ratione fides nostra & excitata, & exercitata sit, ad intuemdum moderationem & prouidentiam eius, qui corporeis non cernitur oculis. Cum autem sit rex non alicuius regionis vnus, verum

verum etiā & coeli & terræ, viuo-
rum pariter & mortuorum, con-
sultissimum fuit, vt clam sensibus
nostris regnum suum administra-
ret: si enim oculorum sensibus sub-
ijceretur, oportuit eum nunc in
coelum erigi, nunc in terram de-
primi; nunc in hanc regionem, nūc
in aliam migrare, atq; ita vt prin-
ceps quispiam terrenus, huc atque
illuc negotiorum varietate traheretur. Non enim poterat omnibus
vna adesse præsens, nisi corpus illi-
us sic abiret in diuinitatem, vt vbi-
q; aut in quamplurimis locis simul
esset, quod Eutyches & consimi-
les eius hæretici, senserunt. Si verò
in eodem momento temporis vbi-
que omnibus præsens adesset, iam
non esset homo, sed spectrum, neq;

d. i.

cor-

SYMBOLVM.

corpus habuisset verum, sed imaginarium: Ex qua re mille continuo nascerentur errores, quos omnes, corpore integro in coelum euecto, sustulit. Regnum interim & Remp. suam, id est Ecclesiam cum summa sapientia & virtute administrat, ipse incōspicius. Hominū est humana quadā ratione respub. suas moderari, CHRISTI autem & Dei diuina. Quicquid autem à me haecenus dictū est, mediocrem duntaxat particulam eius vtilitatis continet, quam à subuecto in coelum CHRISTI corpore capimus. Sunt enim plura quę dici possunt, ex quibus fructus colligitur amplissimus. Ante omnia autem non potest taceri hoc, tanta & tam ampla esse beneficia, quę nobis à morte

te, resurrectione, & ascensione
CHRISTI adferuntur, vt nulla lin-
gua aut hominum, aut etiam an-
gelorum queat exprimere. Atque
meam vt in hac re scientiam expe-
riaris de præcipuis dicam, ad quæ
tanquam ad capita reliqua omnia
referas. Dico igitur cum ab his,
tum etiam ab alijs CHRISTI acti-
onibus duas ad nos commoditates
prouenire, vnā quod quęcunque
fecerit, ea omnia in nostram vtili-
tatem & commodum fecerit, adeo
vt perinde nostra sint, modo eisdē
firma viuaq̃ fide inherimus, ac si
nos fecissemus ipsi. Ipse quidem
cruci suffixus est, & nos cum ipso
crucifixi sumus, & nostra in eo pec-
cata sunt punita. Ipse mortuus est
& sepultus, nos itidē vna cum pec-

d. ij.

catis

SYMBOLVM.

catis nostris mortui sumus & sepulti, idēq; ita vt omnis peccatorum nostrorum memoria penitus deleatur. Ipse resurrexit, & nos cum eo resurreximus, nimirum & resurrectionis & vitæ eius sic facti participes, vt nobis deinceps mors amplius non dominetur: est enim idem in nobis spiritus qui suscitauit Iesum à mortuis. Postremò, vti ille conscendit cœlestem gloriam, & nos cum eo subleuati sumus; vt demus ista non apparere, tamen tum demum hæc omnia proferentur in lucem, cum CHRISTVS qui est lux mundi, ostendet se in gloria sua, in quo felicitates nostrę omnes sunt reconditę. Ad hæc autem ab ascensione eius in cœlum, concessa nobis sunt sancti

cti spiritus dona, vti Paulus testatur abunde Eph. 4. Altera commoditas quam ex CHRISTI actionibus percipimus, est quod CHRISTVS nobis in exemplum proponitur, ad quod vitam nostram omnem formemus. CHRISTVS si mortuus sit, si sepultus, pro peccato, id fecit semel : si resurrexit, si in coelum ascenderit, semel tantum resurrexit, semel tantum ascendit, iam non amplius moritur, sed viuit cum Deo, & regnat in summa glorie aeternitate. Sic si simus nos mortui, si sepulti peccato, quomodo posthac viuemus in eodem? Si resurrexerimus cum Christo, si per spem firmam in coelo cum eo versemur, coelestes res & diuinæ, non terrenæ &

d, iij cadu-

SYMBOLVM.

caducæ nobis erunt cure. Et quem
admodum terreni hominis hæc-
tenus gestauimus imaginē, cœlestis
deinceps imaginem gestemus: utq̃
nunquam desistit CHRISTVS Do-
minus nobis benefacere, & spiritū
suum sanctum nobis largiendo, &
Ecclesiam suam tot præclaris do-
nis ornando, ac Patrem perpetuo
precando pro nobis, par nos ratio
excitare debet, ut proximum om-
ni studio iuueamus, & charitatis vin-
culum, quantum in nobis est, tuea-
mur: utq̃ Christum Dominum ac
saluatorem honoremus: non equi-
dem impijs traditionibus & frigi-
dis hominū inuentis, sed cultu cœ-
lesti, & reuera spirituali, quem &
nos qui demus, & illum qui acci-
piat, deceat maxime, haud aliter
atq̃

atq; ille & honorauit, & honorat
patrem: qui enim honore illum af-
ficit, honorat & patrem, cuius rei
ille ipse testis est locupletissimus.

M. Finem mundi scriptura sacra
consummationē & perfectionem
regni ac mysterij Christi, & reno-
uationem rerum omniū appellat.
Sic loquitur Apłs Petrus. 2. Pet.
3. Nos coelos nouos & terram no-
uam expectamus iuxta promissio-
nem Dei, in quibus iustitia inhabi-
tat, videtur autem rationi consen-
taneum, vt corruptio, mutabilitas,
& peccatum (quibus subiicitur to-
tus mundus) aliquando cessarent.
Qua vero tandem via, aut quibus
circumstantiarum rationibus ista
fient, cupio abs te audire.

Au, Dicam vt possum eodem A-
d. iij po-

SYMBOLVM.

postolo teste, Cœli procellæ in morem transibunt, elementa estuantia soluentur terraq̃, & quæ in ea sunt opera exurentur. quasi diceret, Mundus (vti in auro fieri videmus) totus igne repurgabitur, atque ad vltimam suam perfectionem reducetur, quem minor ille mundus, nimirum homo, imitatus à corruptione, itidem & mutatione liberabitur. Itaque hominis causa, in cuius gratiam maior hic mundus creabatur primum, renouatus tandem, faciem induet multo cum iucundio- rem, tum pulchriorem.

M. Deinde autem quid superest?

Au. Vltimum & generale iudicium: veniet namq̃ CHRISTVS, ad cuius vocem mortui omnes resur-
gent

gent, & anima & corpore integri,
atque in throno maiestatis suæ re-
sidente videbit totus mundus: post
excursionē autem conscientiae cu-
iusq̃, extrema sententia pronuncia-
bitur. Tunc temporis filij Dei per-
fecte possidebunt regnū illud im-
mortalitatis & æternæ vitæ, quod
illis preparatum fuit ante iacta fun-
damenta mundi, & regnabūt cum
Christo in æternū. Impij verò qui
non crediderunt, abijcientur in ig-
nem æternum, destinatum diabolo
& angelis eius.

M. Abunde dictum est à te de re-
surrectione mortuorum. Iam de
Ecclesia sancta superest vt dicas:
de qua quid sentias nimis vellem
audire. Audi. Dicam ea paucis
quæ scripturę sacrę fuscè explicant

d.v &

SYMBOLVM.

& copiose. Antequam coelum & terrā creasset Dominns Deus, Regnum quoddam sibi pulcherrimū, & Remp. sanctissimam habere decreuit, eam Apostoli & Maiores nostri qui græcæ scripserunt ἐκκλησίαν appellauerunt, in hanc adscriptam infinitam hominum multitudinem, qui omnes regi vni & supremo & vnico suo capiti subderentur, hunc nos vocamus Christum, quod perinde est ac si vnctum dixeris. Solebant enim pontifices & reges in populo Iudaico ex præcepto diuino in sua inauguratione, oleo quodam materiali perfundi, qui Christum Dominum spiritu suo sancto inunctum figurabant. Ad hanc Remp. constituendam proprie pertinent, quotquot vere
ti-

timent, honorant, & inuocant Deum, prorsus applicantes animos ad sancte pieq; viuendum, & quicumq; omnem spem & fiduciam in eo collocantes, vitæ æternæ beatitudinem certissime expectant. Qui autem sunt in hac fide firmi, erant ante electi, prædestinati, & ad vitæ æternam designati quàm mundus esset cōditus, atq; huius rei testem habent in corde intrinsecus spiritum CHRISTI, illorum fidei auctorem, arram, & minime fallax pignus, quæ fides, sola mysteriorū diuinorū capax est, sola cordi pacē adfert, sola apprehendit iusticiam quæ est in Christo IESU.

M. Itane spiritus solus & fides, etiamsi dormiamus aut aliter supini & otiosi steterimus, omnia in
no-

S Y M B O L U M.

nostram gratiam sic facient, vt sine
vlla ope nostra in coelum etiam
ociosos deportabunt.

Audit. Soleo, mi Præceptor,
(doctus id à te) inter causas &
effectus discrimen ponere. Pri-
ma, præcipua & perfectissima
causa nostrę iustificationis & salu-
tis est bonitas & amor Dei, quo
ille nos in numerum suorum ele-
ctos ante ascripsit quàm mundum
condiderat, Post nobis datur, vt
prædicatione Euangelij Iesu CHRIS-
TI vocemur, quorum infunditur
nobis spiritus domini, cuius ductu
& auspitijs trahimur, vt firmam in
Deo fiduciam collochemus, & pro-
missionum eius omnium euen-
tum speremus. Eiusdem electio-
nis comes est mortificatio veteris
ho-

hominis, id est appetitus & concupiscentie nostre. Illius etiam est sanctificatio nostra, amor Dei & proximi, iustitia & innocentia vite, atque ut summatim dicam, quicquid purum, sincerum, verum & bonum in nobis existit, aut à nobis fieri potest, id totum à radice ista suauissima, ab isto fonte largissimo, bonitate, amore, electione, & proposito dei sanctissimo nascitur. Ille est causa, reliqua sunt effectus. Sunt tamen bonitas Dei, & electio & spiritus & ipse CHRISTVS causæ inter se coniunctæ & colligatæ, quæ inter salutis nostræ principes causas possunt numerari. Quoties igitur dici solet, Sola nos fide iustificari & seruari, ita dictum est, quia fides, aut potius fiducia sola appre-

S Y M B O L U M.

apprehendit, intelligit, & cognoscit nostrā iustificationem nobis à Deo gratis dari, hoc est nullis nostris meritis, sed ex gratuita gratia omnipotentis patris. Porro fides amorem gignit proximi, & actiones quæ Deo placent. Nam si viua & uera sit & spiritu sancto animata, mater est eorū omnium quęcumque bene aut dicuntur aut fiunt. Ex hoc breui orationis compendio clarum est, vnde iustificatio nostra, & quibus modis paretur: non enim meritorum nostrorū dignitate vel hactenus electi, vel olim saluati erimus, sed per solam misericordiam Dei & CHRISTI Domini meram gratiam, per quam ad bona opera quę preparauit Deus, vt in eis ambulemus, in ipso conditi sumus.

sumus. Et licet opera bona nostrā iustificationem apud Deum mereri non possunt, sic tamen fidei adhærent, vt neq; illa sine ipsis inueniri possit, neq; bona opera extra fidem vsquam reperiantur.

Ma. Breuis hæc tractatio de fide & operibus vehementer mihi placet, eadem enim clarissime docet Paulus. Potes ne adhuc mihi describere Ecclesiā quā dicis Remp, aut communitatem Christianam, & eam sic mihi ob oculos ponere, vt ab alia quauis hominum societate distincte & diserte discernatur?

Au. Experiar quomodo quam optime id possim prestare. Tu vis mi preceptor, si recte intelligo, vt certam aliquam tibi, & que videri possit, definiam Ecclesiam,

M.

SYMBOLVM.

M. Hoc ipsum volo, atq; vt facias erit valde commodum.

A. Ea ecclesia non est aliud, quam certa quædam multitudo hominum, qui in quocunq; loco sint, puram & sinceram profitentur doctrinam CHRISTI, idq; ea forma, qua ab Euangelistis & Apostolis in testamento sancto CHRISTI fideliter prodita est: quique in omnibus gubernantur & reguntur legibus & statutis sui Regis & Pontificis CHRISTI, in vinculo charitatis, & præterea vtuntur eius mysterijs, que communi vocabulo Sacramenta appellantur, eadem puritate & simplicitate (quod ad ipsorum naturam atque substantiam attinet) qua vsi sunt, & nobis in scriptis reliquerunt Apostoli

stoli Christi. Sunt igitur huius Ecclesie notæ, primum pura prædicatio Euangelij: deinde dilectio fraterna, è qua, vt ex eiusdem corporis membris, mutua beneuolentia nascitur. Tertio, sincera & pura obseruatio sacramentorum Domini iuxta institutum Euangelij. Postremò, correctio fraterna, & eorum excommunicatio qui vitā nolunt rectius instituere. Hanc notam sancti patres Disciplinam appellauerunt. Hæc illa est Ecclesia quæ est fundata in firma petra Iesu Christo, atq; in eius fiducia: hæc illa est Ecclesia, quam Paulus vocat columnam & firmamentum veritatis, ad hanc clauēs pertinent quibus coelum & clauditur & recluditur: id enim fit per ministerium

S Y M B O L U M.

verbi, id quod potestas ligandi soluendiq; , retinendi ac remittendi peccata proprie spectant. Quo fit, vt quisquis Euangelio in hac ecclesia prædicato crediderit, saluabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur.

Ma. Hic libet audire quid de spiritu sancto credas.

A. Illum tertiam personam sanctissime Trinitatis esse confiteor, & cum patri atq; filio sit equalis, ac eiusdem prorsus nature, vna cū vtroq; adorandum.

M. Cur sanctus appellatur?

Au Non tantum ob suam ipsius sanctitatem, sed quod per eum electi Dei & membra CHRISTI sancta efficiantur. Quare diuine literæ illum Spiritum sanctificationis voca-

vocarunt.

Ma. Quibus in rebus hanc sanctificationem constituis?

Au. Primum quidem eius instinctu regeneramur, & idcirco dixit Christus, oportere nos aqua & spiritu renasci. Eius deinde afflatu in filios Dei adoptamur, unde non immerito Spiritus adoptionis est dictus. Eius luce illustramur ad intelligenda Dei mysteria: Eius iudicio condonatur ac retinentur peccata: Eius vi reprimitur & domatur Caro cum suis cupiditatibus. Eius arbitrio multiplicia dona sanctis distribuuntur: Eius denique opera corpora nostra mortalia reuiuifcent: proinde in tantorum donorum authorem non immerito credimus, cumque colimus & inuocamus.

e. ij

Ma.

SYMBOLVM.

M. Que de spiritu sancto retulisti, satis esse arbitror. Sed id ex te audire velim, cur statim adiungitur nos credere Sanctam Catholicam Ecclesiam, & sanctorum communionem?

Audi. Duo hæc ut semper credidi, appositissime connectuntur, quoniam societates & corpora ceterorum hominum, cum artibus tum rationibus procedunt atque gubernantur: At ecclesia, quæ coetus est vocatorum ad æternam salutem, à spiritu sancto, cuius iam mentionem fecimus, & collecta est & regitur, quod cum neque sensu neque luce naturæ intelligatur, iure meritoque inter ea quæ creduntur, hoc loco positum est. Et catholica, id est vniuersalis, ideo appellatur fide-

delium collectio, quia speciali cuiuspi
am loco nō est alligata: Deus enim
per vniuersos fines orbis habet sui
cultores, qui licet diuersitate regi
onum & prouinciarū sint disiecti,
eiusdem tamen corporis, cuius ca
put CHRISTVS est, membra sunt
inuicem quā coniunctissima, cō
munionemq; spiritus, fidei, sacra
mentorum, precū, remissionis pec
catorum, & coelestis felicitatis ha
bent, atq; dilectionis vinculo sic
inter ea comparatum est, vt in nul
lam rem magis incumbant, quam
vt sese mutuo iuuent, & in Chri
sto vicissim ædificent.

Magister. Cum iam dictum
sit de cognitione Dei & de mem
briseius, libet etiam aliquid audire
quid sit cultus Dei.

e. iij.

Ar^o 2

SYMBOLVM.

A. Imprimis considerandum est, rectam & veram cognitionē Dei esse cultus Dei precipuum, & vnicum fundamentum cognitionem timor fouet ac tuetur, quem sacrae literę Initium sapientię appellaue-
runt: fides autem & spes fulcra sunt & stabilimenta, quibus alia omnia prius à nobis commemora-
ta, innituntur. Porro charitas, quam dilectionem vocamus, est vinculi instar perpetui, cuius arctitudine virtutes reliquę omnes vnitę, fiunt auctiores. Et hæ sunt partes cultus Dei interiores, id est animi.

M. Quid habes quod de sabba-
tho dicas, aut de die festo, cuius in-
ter leges Primę tabulę fecisti
mentionem?

A. Sabbathum, si interpreteris,

re-

requiem significat, ad cultū & obsequium Dei solummodo institutum. Est autem eius quies & tranquillitatis typus, quam qui in Christum credunt, obtinent. Nam fiducia quā habemus in Christo, liberat animos nostros ab omni seruili timore legis, peccati, mortis & inferni, certiores interim nos faciens, quod per illum placeamus Deo, quodq; nos filios & hæredes regni sui constituerit, vnde pax in corde & vera tranquillitas animi nascitur, quæ res gustus quidam est quietis illius felicissimæ, quam in regno Dei sumus habituri. Quæ vero in die Sabbathi geruntur, vt ceremoniæ & exercitia in cultu Dei, huius fiduciæ & quietis signa sunt & testimonia. Et CHRISTI fideles

e. iij. equum

æquum est diebus, qui ad sacra sunt destinati, prophanis operibus longe semotis, religioni & cultui Dei, sedulo vacare.

M. Quænam sunt cultus illius exterioris (quem in certis quibusdam exercitijs positum aiebas) partes? & illius etiam interioris indicia?

A. Primo, docere & audire doctrinam Euangelij, deinde Cæremoniæ & Sacramentorum syn-cerus & proprius vsus; Postremo, præcationis ad Deum per Christum & nomine CHRISTI factæ, quæ quidem spiritum sanctum impetrant, omnis veri cultus & religionis sinceræ authorem certissimum.

M. Dic mihi quid tu vocas sacramenta?

A. Sunt certæ solennes actiones,
&

& ceremoniæ à Christo institute,
vt per eas beneficiorum suorum
erga nos admoneret, & nos vicif-
sim professionē ederemus, quod
ex illorum simus numero, qui tali-
um beneficiorum sunt participes,
& qui in illo fiduciam omnem col-
locant, quódq; nos nō pudet nomi-
nis Christiani, aut appellationis
Discipulorum CHRISTI.

M. Sacramenta illa duo, Baptis-
m⁹, & quæ à Paulo vocatur Cœna
dñi, dic fili quomodo ministrantur?

A. Qui in Christum credit, & re-
ligionis christiani articulos profi-
tetur, & vult baptizari, (de adul-
tis iam loquor, nam paruulis pa-
rentum aut ecclesiæ professio
sufficere potest) hunc minister
pura & simplici aqua intingit

30

c.v.

aut

DE COENA.

aut lauat in nomine Patris & Filij
& Spiritus sancti, & precationi-
bus commendat eum Deo, cuius
Ecceſſe iam palam adiungitur, vt
gratiam ſuam illi largiatur, qua ſue
profeſſioni reſpondeat.

M. Coenæ verò dominicæ quis
eſt vſus?

A. Is nimirum qui ab ipſo Do-
mino noſtro Ieſu Chriſto fuit in-
ſtitutus. Qui, vt diuus inquit Pau-
lus, ea nocte qua tradebatur, acce-
pit panem: & poſtquam gratias e-
giſſet, fregit, ac dixit: Hoc meum
eſt corpus, quod pro vobis fran-
gitur: hoc facite in mei commemo-
rationem. Ad eundem modum &
poculum, peracta coena, eis dedit,
dicens: Hoc poculum nouum te-
ſtamētum eſt in meo ſanguine: hoc
faci-

facite quotiescunq̃ biberitis in mei
commemorationem. Hec erat for-
ma & ratio coenæ Domini, quam
tenere & obseruare debemus, quo
memoria tanti beneficij passionis
& mortis CHRISTI conseruetur,
vt ille veniat & faciat nos post hu-
ius seculi finem sue mensæ asidere.
M. Quam rem nobis representat,
& ob oculos ponit Baptismus?

Au. Nos esse per spiritum Chri-
sti renatos & mundatos à peccato,
quodq̃ simus membra & partes
ecclesiæ ascripti in communionem
sanctorum: Aqua enim significat
spiritum. Baptismus etiam est fi-
gura sepulture nostræ in Christo,
quodq̃ cū illo vna resuscitabimur
in noua vita, vt superius tractaui-
mus, in resurrectione Christi.

Ma.

DE COENA

M. Qam rem significat & demonstrat nobis coena, quam celebramus in memoriam Domini?

A. Coena (sicuti paulo ante à nobis explicatur) est grata quaedam memoria mortis CHRISTI, cum panis representet corpus eius ad crucifigendum pro nobis traditi, vinum autem ponatur vice & loco sanguinis, abunde pro nobis fusi. Ac quemadmodum pane & vino vita nostra naturalis sustinetur ac nutritur, sic corpore, id est carne & sanguine Christi, anima per fidem nutritur & vegetatur ad vitam coelestem & spiritualem.

M. Quomodo ista fiunt?

A. Ista quidem fiunt occulta quadam ratione & energia spiritus, quando credimus Christum corpus & sanguinem

guinem suum pro nobis semel tradidisse in sacrificium & gratissimā victimam patri coelesti, & dū confitemur atq; agnoscimus illum pro vnico saluatore, Pontifice, mediatore & redemptore nostro, cui debetur omnis honor & gloria.

M. Recte rem hanc omnem intelligis. Id videris velle dictum, fidem esse os animæ, quo cibum hunc plane diuinum & salutis iuxta & immortalitatis plenum, & spiritus sancti opera cōmunicatum, recipimus. Iam cum de sacramentis tractatum sit, ad reliqua cultus Dei membra transeas.

A. Faciam quod iubes. Ad diuini cultus perfectionem duo adhuc supersunt. Primum, dominus noster Iesus CHRISTVS voluit Doctores
&

DE ORATIONE.

& Euangelistas, id est, concionato-
res Euangelij esse, vt scilicet vbi
ius perpetuo in Ecclesia sua reso-
naret. Qui Christiani nomine cen-
feri cupit (id quod omnes cupere
deberent) dubitationē habere non
potest, oportere eum cum summo
studio, & desiderio longe arden-
tissimo operam nauare, vt verbum
Domini & audiat & imbibat, non
tanquam verbum hominis cuius-
piam, sed veluti (vt reuera est) ver-
bum omnipotentis Dei. Deinde
verò, quoniam omne quod bonum
est, quòdque ab homine Christia-
no appeti debet, nobis adsit à Deo,
atque ab eo conceditur, propterea
ab eo rem omnem petere debe-
mus, atque per gratiarum actio-
nem omnia illi accepta referre:
que

quare sadeò illi placet, vt sacrificij præclari loco ducat, quemadmodum prophetarum & Apostolorum testimonio est clarissimum.

M. Tunc habes formam aliam quàm precandi certam & propriam?

Au. Maxime. Nempe illam ipsam quam Dominus noster discipulos suos docuit, & simul cum illis reliquos Christianos omnes.

Qui aliquando rogatus vt doceret eos formam orandi, hanc eos edocuit. Quando oratis (inquit) dicite:

Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum.

Adueniat regnum tuum.

Fiat voluntas tua sicut in coelo & in terra.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Et

DE ORATIONE

Et dimite nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Et ne nos inducas in temptationē,
Sed libera nos à malo : quia tuum est regnum, potentia, & gloria in secula, Amen.

M. Arbitraris ne licere ut alia precandi forma utamur?

A. Tametsi breui hoc compendio, quę christiano cuius expetenda sunt, abunde contineantur, non tamen in eas Christus nos hac precatione redegit angustias, ut alijs aut verbis aut orandi formis uti non liceat. Proposuit autem in hac oratione certa quaedam & precipua capita, ad quę precationes nostrę omnes referantur. Petat autē quisque à Deo iuxta presentis necess.

statis rationem, Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dicit CHRISTVS, dabit vobis.

M. Postquam autem in ea oratione nihil sit aut ambiguum aut extra propositum, libet audire quid de ea sentias.

A. Sentio quod verba preferunt

M. Nihil igitur hic tibi reclusum aut reconditum, nihil difficile intellectu videtur;

A. Nihil, siquidem ne CHRISTVS quidem ipse voluit vt in ea quicquam esset aut obscurum, aut procul à captu nostro remotum, presertim cum ad omnes ex æquo pertineat, ac tam doctis quàm rudibus inprimis sit necessaria.

M. Proinde expone mihi paucis partes seorsim singulas.

f. i.

A.

DE ORATIONE.

A. Cum dicam: Pater noster qui es in cœlis. id mecum cogito, fieri non posse quin me audiat, quin preces meæ illi placeant: sum enim illi filius, (licet inutilis & minime obsequens) & ille contra mihi est benignus Pater, ad ignoscendum & condonandum paratissimus.

M. Cur autem in cœlo eum dicis: est ne in aliquo cœli certo & definito loco? Quid est quod de se ipso dicit, Ego Cœlum & terram impleo: & Cœlum mihi sedes est, terra autem subsellium pedum meorum.

A. De hac re superius quædam, quibus ista adiungere libet: Principio, quoties à nobis dicitur (qui es in cœlis) perinde est ac si dicas
cœle-

coelestis & diuinus. Nam de coelesti nostro patre cogitatio nostra sublimior esse debet, quàm que est de terreno. Et in coelis etiam ob id esse dicitur, quod in sublimi atque coelesti regione Dei, præclara & admiranda opera se illustrius & magnificentius declarant, atque is iam in æterna et plena felicitate esse demonstratur, cum nos adhuc in terris misere atque calamitose à patria exulemus. Deinde quemadmodum cœlum immensa capacitatis suæ amplitudine omnem locum amplectitur, circundat terram, circundat maria, nec locus aliquis est, qui à cœli capacitate queat abscondi, quoniam omni temporis momento rebus omnibus præsens est. Sic ex eo licet in-

f. ij. telli

DE ORATIONE.

telligere, Deum omni in loco re-
bus omnibus adesse, videt, audit,
moderatur res omnes, ipse existens
spiritus ab omni mortali & terre-
na conditiōe remotissimus. Cuius
rei testis est Hieremias Propheta:
Non Deus de propinquo ego: (di-
cit Dominus) & non Deus de lon-
ginquo: Num abscondet se quis-
quam in latebras, vt eum videre
nequeam: Hec oratio est valde ef-
ficax, qua timor nobis incuriatur,
ne tam late regnantem Dominum
offendamus, quāq; adducimur vt
certo credamus eum auditurum
nos, si quando necessitas incumbat:
est enim & semper & in omni lo-
co præsens. Hoc igitur iacto funda-
mento, & tam suavi & iucundo
ingressu prefixo, sequitur precati-
onis

tionis dominice prima pars, in qua
petimus, vt non solum nos, sed
quicunque etiam sunt alij, nomen
eius sancte honoremus, reuerear-
mur, adoremus.

M. Quomodo hoc fit?

A. Dicam: Tum demum hoc fit,
cum omissis illis omnibus qui no-
men deorum sortiuntur, siue in
coelo, siue in terra, siue in templis
varijs figuris & imaginibus ado-
rentur, solum hunc nostrum pa-
trem agnoscamus, & precemur ve-
rū Deum & filiū eius Iesum Chri-
stum quem ipse misit, & eum solū
cū vitę integritate, et innocētia pu-
ris & infucatis precibus solitem?

M. Recte quidem dixisti, Perge
quæso.

A. Secundo loco petimus, vt ad-
f. iij. ueniat

DE ORATIONE.

ueniat regnum eius, Adhuc enim non videmus res omnes Christo esse subiectas, non videmus vt lapis de monte abscissus sit sine opere humano, qui contriuit & in nihilum redegit statuam descriptā à Daniele, vt petra sola, qui est Christus, occupet & obtineat totius mundi imperium à patre concessum. Adhuc non est occisus antichristus, quo fit vt nos desideremus & precemur ut id tandem aliquando contingat & impleatur, vtq̃ solus Christus regnet cum suis sanctis secundum diuinas promissiones, vtq̃ viuat & domine- tur in mundo iuxta sancti Euangelij decreta, non autem iuxta traditiones & leges hominum, & voluntatem Tyrannorum mundi.

M.

M. Faxit Deus, vt regnum eius
adueniat quam citiffimè.

A. Porrò cum filiorum fit, vt ad
patrum voluntatem vitam institu-
ant, non autem è contrà, vt patres
ad filiorum volūtates fe defleētant,
(quando quidem voluntas noſtra
plærunq; affectionum titillatione,
& cupiditatum motu trahitur ad
eas res peragēdas, quæ omnino Deo
diſplicant) rationi conſentaneum
eſt, vt è cœleſtis patris nutu toti
pēdeamus, vtq; diuino illius impe-
rio nos penitus ſubijciamus. quare
hanc ob cauſam precamur, vt nos
omnes mortales non aliter illius
mandatis ſimus audientes, quàm
ſol & luna & reliquæ ſtellæ cœle-
ſtes, quæ cū ſtatis motibus & per-
enni agitatione, tum indefeſſis
f. iij. ter.

DE ORATIONE.

terram radijs illustrando perpetuò
 diuinam voluntatem exequuntur:
 aut veluti cœlestis Angeli & ceteri
 diuini spiritus, illi per omnia ob
 temperemus, qui omnem dant ope
 ram ad diuina iussa sedulo ad im
 plenda. Deinde petere nos docet:
 à cœlesti Patre panem nostrum:
 quo significat non cibum modò,
 verum etiam res alias omnes ad vi
 tam tuendam conseruandamq; ne
 cessarias, vt Deum solum intelliga
 mus esse authorem rerum omniũ,
 qui efficit & vt crescant, & vt abun
 dent terræ prouentus. Quamob
 rem par est, vt eum solum precibus
 compellemus, qui (iuxta Dauidis
 oraculũ) omnia & pascit & tuetur.

M. Sunt qui hunc locum intelli
 gant de pane cuius meminit Chri
 stus

stus, Ioan. sexto, id est, de vera cognitione & gustu CHRISTI, pro nobis nati & mortui, quo fidelis anima pascitur. In causa autem cur sic colligant, est Græcum quod hic legitur vocabulum *ὑπερσπουδαιον*, qua voce volunt exprimere supernaturalem, spirituales, coelestem & diuinum. Hunc sensum non reſicio, potest enim vtraque interpretatio huic loco apte accomodari. Sed Panem cur vocat quotidianum (quod etiā per vocem *ἡμετερον*, significatur:

A. Panem fane quotidianum petimus, qui nobis perpetuò adsit & comitetur assidue, vt finem & modum sitienti desyderio & gulæ insatiabili imponeret, ne alioqui essemus (vt CHRISTVS loquitur) in crastinū solliciti, quoniam

DE ORATIONE.

crastinus dies curam habebit suūp
 sius: adueniet enim non sine suo
 incommodo et sollicitudine. quare
 rationi consentaneum non est, vt
 dies vnus malū alterius aggrauet,
 satis namque erit id quotidie pete-
 re, quod pater noster benignissi-
 mus paratus est quotidie imparti-
 ri. Sequitur quinta petitio, qua pa-
 trem precamur, vt nobis dimittat
 debita & delicta quę cōmisimus;
 Hęc certe petitio est vehementer
 necessaria, cum nemo viuat morta-
 lium immunis à peccato. Hic igitur
 fiducia omnis nostri abijcienda
 est, hic cristę dimittendę, hic
 precādus est pater noster clemētis-
 simus, vt in gratiam & amorē Iesu
 Christi filij sui & charissimi et obse-
 quētissimi innumeras nobis offēsas
 con-

condonet, remittat ac de libro penitus deleat. Memores autē nos hic interi esse decet pacti nobis cū Deo initi, siquidem petimus, ut Deus ita nobis remittat peccata nostra, ut hijs qui nos offenderint, ipsi remittimus: proinde necessarium est ut ignoscamus, ut remittamus omnibus offensas omnes, cuiuscunque aut generis sint aut conditionis. Si remisimus hominibus errata sua, remittet nobis pater noster cœlestis errata nostra.

M. Si hæc ita fierent, mi fili, non tot lites, non tot contentiones, non aut tot aut tam graues discordiæ, inimiciæ, atque odia inter homines hodie grassarentur, nunc autē dum quisque sic sibi placet, ut ne tantillum de suo iure velit discedere

DE ORATIONE. 2

re, siue de honore loquaris, siue
de opibus, siue de realia quauis: nō
raro solet vsu venire, vt & opes &
honores, & vitam ipsam vna amit-
tant, nec non fauorem diuinum &
æternam gloriam à se prorsus re-
pellant atq; auertant. Te autem, mi
fili, nec fugere debet præceptum
CHRISTI, neq; quod docet Paulus:
ne sinas te vinci à malo, id est ne si-
nas te aliorum offensa eo adduci,
vt malum malo rependas, imo vin-
ce bono malum, nempe benefaci-
endo illi, qui tibi male fecit, atque
eum benigne tractando, qui hostē
se tibi præbuerit etiā acerbissimū.
Perge porro ad sextam petitionē.
A. Pergam vt iubes libenter.
Quandoquidem igitur debiles &
infirmi & mille periculis, mille
ten-

tentationibus expositi, ad succumbendum faciles, ad cedendum parati, occasionibus quibusuis etiam leuissimis, vel hominibus malitia instructis, vel concupiscentiae & appetitioni propriae, vel tandem serpenti astuto & malitioso, id est diabolo, oramus Patrem ne nos in tales difficultates aut periculum adducat, neue in ipso discrimine deferat, quin si eo ventum sit, ut prius nos de imminente malo & diaboli machinis (authoris & principis omnis mali) eripiat, quam prorsus in exitium precipitemur. Habes iam paucis venerandae praecceptor, nisi quid inter narrandum exciderit, quae à te mihi sunt tradita.

M. Quia tuum est regnum potentia

DE ORATIONE.

tia & gloria in sæcula, Amen.

Cur ista periodo voluit Christus nostras preces absolui?

A. Partim vt certam nostrā fiduciā testaremur obtinēdi omnia ea que antea postulauimus, Nihil enim est quod is dare vel non possit, vel nolit si ex fide rogetur, qui cuncta regit & gubernat, qui omnia potest, quique infinita gloria est ornatus, Hec vbi de Deo patre nostro commemoramus, nullus in animo dubitationi relinquitur amplius locus, qua suspicemur nos repulsam esse passuros. Partim nobis ipsis ostendimus ita dicendo, quā sit consentaneum ab vno Deo petere, cum nullus citra eum tam illustri gloria fulgeat, adeò late regnet, atque tantarum sit virium, vt vel ei obistere

obstare possit, quin pro sua voluntate largiatur quęcunq; decreuerit, vel iam nobis ab ipso donata, valeat auferre. Nullumq; malum nostrum usq; adeò magnum est, quod eius incredibili vi, gloria, & sapientia, non sit à nobis propulsandum.

M. Probo breuem hanc tuam qualemcunq; declarationem, mi fili, nec videtur omissum quicquam quod dictum oportuit. Interim tamen hoc vnum addere libet: Summa & præcipua res quę in precatione requiritur, est vt extra omnem dubitationem firmiter credamus, Deum patrem nostrum id quod petimus daturum, modo nec sit inutile nobis qui accipiamus nec indignum illo qui det: nam qui non est certus sed dubius, non putet

DE ORATIONE.

putet se quicquam à Deo impetraturum, iuxta Iacobi sententiam. Iam video, chare fili, quā diligenter & studiose applicasti animum ad ea, quæ à me tibi proposita sunt, quamq̃ pie & sancte de vero Dei cultu, deq̃ mutuis in proximum officijs cogites. Superest vt deinceps vitam sic instituas tuam, ne cognitio hæc plane coelestis & diuina, in te torpeat, ac perinde iaceat atq̃ in carnis tumultu inanimis & mortua: Imo fac vt totus pijs hĩſce studijs continenter ac sedulo incumbas, & viues non in hac solum præſenti vita, verum etiam in futura, quæ multo quam hæc præſens & melior eſt & beatitior: habet enim pietas promiſſionem non in hac vita solum, ſed etiam

riam in futura, iuxta sententiam Pauli. Opererepretium igitur est, ut pietatem sedulò sectemur, quæ viam plane nobis ad cœlum aperit, si modo eò aspirare velimus. Pietatis autem primum officium est (quod à te quàm optime iam est explicatum) cognoscere Deum solum, & solum eum appetere ut summum bonum, timere ut dominum, amare & venerari ut patrem, vna cum filio eius seruatore nostro Iesu Christo. Hic ille est qui nos & genuit & regeneravit: hic demum ille est qui principio dedit & vitam & animam, qui tuetur, qui saluat, qui vitæ nos beatæ æternitate. Huic pietati prorsus contraria est impietas, superstitio vero & hipocrisis imitantur quidem eā

CAPITULUM

g. i. & præ-

& præferunt, quum longissime
 tamen ab omni pietate discrepent:
 atq; ideo vt pestis & venena anime
 & salutis nostræ hostes immanissi-
 mos, euitare debemus; proximum
 vero pietatis officium, hominem
 quemuis, veluti fratrem diligere.
 Nam si Deus nos omnes in initio
 creauerit, si nos pascat & regat, si
 deniq; habitationis nostræ in immē-
 sa hac mūdi fabrica causa sit & pa-
 rens, non potest Fratris nomen nō
 aptissime nobis conuenire, adeoq;
 tanto arctiori inuicem vinculo eri-
 mus colligati, quanto propius ad
 Christum accedamus, qui est fra-
 ter noster, primogenitus & natu-
 maximus, quem qui non nouit, qui
 non tenet, reuera iniustus est, & in
 populo Dei locum non habet. Ille
 enim

enim radix & fundamentum est
omnis æquiritatis & iustitię, & mēti-
bus nostris naturales quasdam præ-
ceptiões inbillauit, Fac idē inquit
alteri, quod tibi vis fieri: caue igi-
tur ne quicquam illi facias, quod
non libenter ipse patiaris. Semper
ex proprio ingenio atq; sensu me-
tirea alienum. Si pati iniuriam du-
rum & graue sit, si quod tibi facit
alius, iniquum videatur, transfer
iudicium in personam pro-
ximi quod in te sentis, & videbis
te non minus inique facere si noce-
as alteri, quàm alij faciunt qui tibi
nocuerint: si hic pedem fortiter fi-
geremus, si huc omni studio nitere
mur, ipsum teneremus innocentie
fastigium. Siquidem gradus pri-
mus est nulli offensionem præbe-

g. ij.

re,

CATECHISMVS.

re:proximus,cunctos quantum in nobis est, iuuare, id si minus poterimus, saltem omnibus bene velle & precari. Tertius, qui horum omnium summus & perfectissimus habetur, est etiam inimicis benefacere, qui nos iniurijs afficiunt. Cognoscamus igitur nosmetipsos, tollamus quę in nobis sunt vitia, atq; in eorum loco virtutes plantemus, non aliter quam Agricole, qui primum, spinas, tribulos, ac vitiosas herbas ex agris suis incultis & neglectis auferre & penitus eradicare solent; deinde verò bona & frugifera semina vndiq; dispergunt, & terre visceribus iniiciunt, quę tempore bonas fruges producant: eundē in modum & nos agamus; Imprimis enim operam demus

mus, vt prauas & vitiosas cupiditates tollamus penitus è mentibus nostris, postea autem mores sanctos & Christianis pectoribus dignos, inseramus. Qui si rore verbi diuini spergantur & foecundentur, siq; calore foueantur, spiritus coelestis fructum, haud dubie proferet vberimum, immortalitatis & beatæ vitæ, quàm Deus per

CHRISTVM electis suis ante iacta fundamēta mundi

preparauit. Cui sit

omnis honor &

gloria.

AMEN.

Catechismi finis.

ALBUQUERQUE
B.V. 1710
Indisputable
no doubt
that the
first of the

ALBUQUERQUE
B.V. 1710
Indisputable
no doubt
that the
first of the

Articuli de qui

BVS IN SYNODO
Londinensi Anno Dom. M. D. LII.
ad tollendam opinionum dissensionem & consensum uere religionis firmandum, inter Episcopos & alios eruditos viros conuenerat, REGIA
authoritate in lucem
editi,

*De fide in Sacrosanctam
Trinitatem.*

NVS EST VI
uus et verus De
us, eternus, in
corporeus, im
partibilis, impas
sibilis, immensae
poten

ARTICVL I

potentiæ, sapientiæ, ac bonitatis,
creator & conseruator omnium,
tum visibilium tum inuisibilium.
Et in vnitate huius diuinæ naturæ
tres sunt personæ, eiusdem essen-
tiæ, potentiæ, ac eternitatis, Pater,
Filius, & Spiritus sanctus.

*Verbum Dei, uerum hominem
esse factum.*

Filius qui est uerbum patris,
in utero beatæ Virginis, ex illi-
us substantia naturam humanam
assumpsit, ita ut duæ naturæ, diuina
& humana, integre atq; perfe-
cte in vnitate personæ fuerint
inseparabiliter coniunctæ, ex qui-
bus est vnus CHRISTVS, ve-
rus Deus & uerus homo, qui ue-
re

RELIGIONIE.

repassus est, crucifixus, mortuus
& sepultus, ut patrem nobis recō-
ciliaret, essetq; hostia non tantum
pro culpa originis, verum etiam
pro omnibus actualibus homi-
num peccatis.

De descensu Christi ad Inferos. 3

Quemadmodum CHRISTVS
pro nobis mortuus est & sepul-
tus, ita est etiam credendus ad
inferos descendisse. Nam corpus
vsq; ad resurrectionem in sepul-
chro iacuit, Spiritus ab illo emis-
sus, cū spiritibus qui in carcere siue
in inferno detinebantur, fuit, illis-
que prædicauit, quemadmodum
testatur Petri locus.

g.v.

Res

A R T I C V L I.

4 *Resurrectio Christi.*

Christus vere à mortuis resurrexit, suumq; corpus cū carne, ossibus, omnibusq; ad integritatem humanæ naturæ pertinentibus, recepit, cum quibus in cœlum ascendit, ibiq; residet quoad extremo die adiudicandos homines reuertatur.

*Divinæ Scripturæ doctrina
sufficit ad salutem.*

Scriptura sacra continet omnia quæ sunt ad salutem necessaria, ita ut quicquid in ea nec legitur neq; inde probari potest, licet interdum à fidelibus, ut pium & conducibile ad ordinem & decorum admittatur, attamen à quoquam non

ARTICVLI.

non exigendum est, vt tanquam articulus fidei credatur, & ad salutis necessitatem requiri putetur.

6 *Vetus Testamentum non est
reijciendum.*

Testamentum Vetus, quasi Nouo contrarium sit, non est repudiandum, sed retinendum, quandoquidem tam in veteri quàm in nouo per CHRISTVM qui vnicus est mediator Dei & hominum, Deus & homo, æterna vita humano generi est proposita. Quare non sunt audiendi, qui veteres tantum in promissiones temporarias sperasse confingunt.

7 *Symbola tria.*

Symbola tria, Niceni, Athanasij,
&

ARTICVLII.

& quod vulgo Apostolicum appellatur, omnino recipienda sunt. Nam firmissimis diuinarum scripturarū testimonijs probari possunt.

Peccatum Originale.

Peccatum originis non est (vt fabulantur Pelagiani, & hodie Anabaptistę repetunt) in imitatione Adami sitū, sed est vitium & deprauatio nature cuiuslibet hominis ex Adamo naturaliter propagati: qua fit ut ab originali iusticia, q̃ longissime distet, ad malum sua natura propendeat, & caro semper aduersus spiritum concupiscat: vnde in vnoquoq̃ nascentium, iram Dei atq̃ damnationem meretur. Manet etiam in renatis hæc nature deprauatio, qua fit vt affectus carnis

RELIGIONIS.

nis, græcæ *θεογνωσια σκεπη*, quod alij sapientiam, alij sensum, alij affectū, alij studium vocant, legi Dei non subiiciatur. Et quanquam renatis & credentibus nulla propter CHRISTVM est condemnatio, peccati tamen in sese rationem habere concupiscentiam fatetur Apostolus

De libero arbitrio.

Absque gratia Dei, quæ per Christum est, nos præueniente ut velimus, & cooperante dum volumus, ad pietatis opera facienda, quæ Deo grata sint & accepta, nihil valemus.

De Gratia.

Gratia Christi, seu spiritus sanctus qui per eundem datur, cor lapidat

ARTICVLVS.

lapideum aufert, & dat cor carne-
um. Atq; licet ex nolentibus quæ
recta sunt, volentes faciat, & ex
volentibus praua, nolentes reddat,
voluntati nihilominus violentiam
nullam infert. Et nemo hac de cau-
sa, cum peccauerit, seipsum excusa-
re potest, quasi nolens aut coactus
peccauerit, vt eam ob causam accu-
sari non mereatur aut damnari.

De Hominis iustificatione.

Iustificatio ex sola fide IESV
CHRISTI, eo sensu quo in Homelia
de iustificatione explicatur, est cer-
tissima & saluberrima christiano-
rum doctrina.

Opera ante iustificationem.

Opera quæ fiunt ante gratia n
Christi

ARTICVLVS.

CHRISTI, & Spiritus eius afflatū,
cum ex fide Iesu CHRISTI non
prodeant, minime Deo grata sunt.
Neque gratiam (vt multi vocant) de
congruo, merentur, Imo cum non
sint facta vt Deus illa fieri voluit
& præcepit, peccati rationem ha-
bere non dubitamus.

13. Opera Supererogationis.

Opera que Supererogationis ap-
pellant, non possunt sine arrogan-
tia & impietate prædicari, nam il-
lis declarant homines non tantum
se Deo reddere quæ tenentur, sed
plus in eius gratiā facere quam de-
berent: cum aperte CHRISTVS di-
cat, Cum feceritis omnia quæcunq;
præcepta sunt vobis, dicite: Serui
inutiles sumus.

Nemo

ARTICULI

14 *Nemo præter Christum est
sine peccato.*

CHRISTVS in nostræ nature
veritate, per omnia similis factus
est nobis, excepto peccato, à quo
prorsus erat immunis, tū in carne
tum in spiritu. Venit vt agnus abs-
que macula esset, qui mundi pec-
cata per immolationem sui semel
factam tolleret: & peccatum (vt
inquit Ioannes) in eo non erat. sed
nos reliqui etiam baptizati, & in
Christo regenerati, in multis ta-
men offendimus omnes, & si dixe-
rimus quia peccatum non habe-
mus, nos ipsos seducimus, & veri-
tas in nobis non est.

ARTICVLII.

De peccato in spiritū sanctum.

Non omne peccatum mortale post baptismum voluntarie perpetratum, est peccatum in spiritum sanctum & irremissibile: proinde lapsis à baptismo in peccata, locus penitentię non est negandus. Post acceptum spiritum sanctum possumus à gratia data recedere atq; peccare, denuoq; per gratiam dei resurgere ac resipiscere. Ideoq; illi damnandi sunt, qui se quamdiu hic uiuant, amplius non posse peccare affirmant, aut vere resipiscentibus poenitentię locum denegant.

Blasphemia in spiritum sanctum.

Blasphemia in Spiritum Sanctum, est cum quis verborum
h. i. Dei

ARTICVL I.

Dei manifeste perceptam veritatem, ex malitia & obfirmatione animi, conuitijs infectatur, & hostiliter insequitur. Atq; huiusmodi, quia maledicto sunt obnoxij, grauissimo sese adstringunt sceleri. Vnde peccati hoc genus Irremissibile à Domino appellatur, & affirmatur.

De prædestinatione & electione.

Prædestinatio ad vitam, est æternum Dei propositum, quo ante facta mundi fundamenta suo consilio, nobis quidem occulto, constanter decreuit eos quos elegit ex hominum genere, à maledicto & exitio liberare, atq; vt vasa in honorem efficta, per Christum ad æternam salutem adducere; ynde qui tam præclaro

ARTICVLII.

claro Dei beneficio sunt donati, illi spiritu eius, oportuno tēpore operante, secundum propositum eius vocantur, vocationi per gratiam parent, iustificantur gratis, adoptantur in filios, vnigeniti I E S V C H R I S T I imagini efficiuntur conformes, in bonis operibus sancte ambulant, & demum ex Dei misericordia pertingunt ad sempiternam felicitatem.

Quemadmodum prædestinationis & electionis nostrę in Christo pia cōsideratio, dulcis, suavis, & ineffabilis consolationis plena est vere pijs, & his qui sentiunt in se vim spiritus C H R I S T I, facta carnis, & membra quę adhuc sunt super terram mortificantem, animumq; ad cœlesta & superna rapi-

h. ij.

pi-

ARTICVLII.

pientem, tum quia fidem nostram
 de eterna salute consequenda per
 Christum, plurimum stabilit atq;
 confirmat, tum quia amorem no-
 strum in Deum vehementer accen-
 dit: Ita hominibus curiosis, carna-
 libus, & spiritu CHRISTI destitu-
 tis, ob oculos perpetuò versari præ-
 destinationis Dei sententiam, per-
 niciosissimū est precipitium, vnde
 illos diabolus pertrudit vel in des-
 perationem, vel in æque pernicio-
 sam impurissime vitæ securitatem.
 Deinde licet prædestinationis de-
 creta sunt nobis ignota, promissio-
 nes tamen diuinas sic amplecti o-
 portet, vt nobis in sacris literis ge-
 neraliter propositæ sunt: & Dei vo-
 luntas in nostris actionibus ea se-
 quenda est, quàm in verbo Dei ha-
 bemus

ARTICVL I.

bemus diserte reuelatam.

*Tantum in nomine Christi speranda
est æterna salus.*

Sunt & illi anathematizandi
qui dicere audent, vnumquemq;
in lege aut secta quam profitetur
esse seruandum, modò iuxta illam
& lumen nature accurate vixerit;
cum sacre litere tantum I E S V
C H R I S T I nomen predicent, in
quo saluos fieri homines oporteat.

*Omnes obligantur ad moralia
legis præcepta seruanda.*

Lex à deo data per Mosè, licet quo
ad ceremonias & ritus, christianos
nō astrigat, neq; ciuilia eius præcep
ta in aliqua Repub. necessario reci
pi debeāt, nihilomin⁹ ab obediētia
h, iij. man

ARTICVL I.

māditorū quæ Moralia vocātur, nullus quantumuis christīanus est solutus: quare illi non sunt audiendi, qui sacras litteras tantum infirmis datas esse perhibent, & spiritum porpetuò iactant, à quo sibi quæ prædicant suggeri asserunt, quanquam cum Sacris litteris apertissime pugnent.

De Ecclesia.

Ecclesia CHRISTI, visibilis est coetus fidelium, in quo verbum Dei purum prædicatur, & sacramenta quoad ea quæ necessario exiguntur, iuxta Christi institutum recte administrantur.

Sicut errauit Ecclesia Hierosolymitana, Alexādrina, & Antiochena, ita & errauit ecclesia Romana,
non

A R T I C V L I.

non solum quoad agenda & ceremoniarum ritus, verum in his etiam quæ credenda sunt.

De Ecclesiæ authoritate.

Ecclesiæ non licet quicquam instituire, quod verbo Dei scripto aduersetur: neq; vnum scripturæ locum sic exponere potest, vt alteri contradicat: quare licet ecclesia sit diuinorum librorum testis & conseruatric, attamen vt aduersus eos nihil decernere, ita præter illos nihil credendum de necessitate salutis debet obtrudere.

*De authoritate conciliorum
generalium.*

Generalia concilia sine iussu &

h. iij

vo-

ARTICULI

volūntate Principum congregari non possunt: & vbi conuenerint, quia ex hominibus constant, qui non omnes spiritu & verbis Dei reguntur, & errare possunt & interdum errarunt, etiam in his que ad normam pietatis pertinent: ideo que ab illis constituntur, vt ad salutem necessaria, neq; robur habent neq; auctoritatem, nisi ostendi possūt è sacris literis esse desumpta.

De Purgatorio.

Scholasticorum doctrina de Purgatorio, de Indulgentijs, de veneratione & adoratione tum Imaginum tum reliquiarum, necnon de inuocatione sanctorum, res est futilis, inaniter conficta, & nullis scripturarum testimonijs innititur,

ARTICVLVS

nititur, immo verbo Dei perniciose contradicit.

*Nemo in Ecclesia ministret
nisi uocatus.*

Non licet cuiquam sumere sibi munus publice predicandi, aut administrandi Sacramenta in Ecclesia, nisi prius fuerit ad hæc obeunda legitime vocatus et missus. Atque illos legitime vocatos & missos existimare debemus, qui per homines, quibus potestas vocandi ministros atque mittendi in vineam Domini publice concessa est in ecclesia, cooptati fuerint & asciti in hoc opus.

*Agendum est in ecclesia lingua quæ
sit populo nota.*

Decentissimum est & verbo Dei maxime congruit, ut nihil in ecclesia
h.v. pub-

ARTICVLII.

publice legatur aut recitetur lingua populo ignota, Idq; Paulus fieri vetuit, nisi adesset qui interpretaretur.

De Sacramentis.

Dominus noster Iesus CHRISTVS Sacramentis numero paucissimis, obseruatu facillimis, significatione praestantissimis, societatem noui populi colligauit, sicuti est Baptismus & Coena Domini.

Sacramenta non instituta sunt à Christo vt spectarentur aut circumferretur, sed vt rite illis vteremur: & in his dūtaxat qui digne percipiunt, salutarem habent effectum, idq; non ex opere (ut quidam loquuntur) operato, quae vox vt peregrina est & sacris litteris ignota, sic
pa-

ARTICVLI.

parit sensum minime pium, sed admodum superstitiosum: qui vero indigne percipiunt, dampnationē (vt inquit Paulus) sibi ipsis acquirunt.

Sacramenta per verbum Dei instituta, non tantum sunt notę professionis christianorum, sed certa quaedam potius testimonia & efficacia signa gratię, atq; bonę in nos voluntatis Dei, per quę inuisibiliter ipse in nobis operatur, nostram q; fidem in se non solum excitat, verum etiam confirmat.

Ministrorum malitia, non tollit efficaciam institutionum diuinarum.

Quamuis in ecclesia visibili, bonis mali sint semper admixti, atq; interdum ministerio verbi & sacramento

ARTICVLII.

mētorum administrationi pręsint,
tamen cum non suo sed Christi no-
mine agant, eiusq; mandato & au-
thoritate ministrēt, illorum mini-
sterio vti licet, cum in verbo Dei
audiendo, tum in Sacramentis per-
cipiendis: neq; per illorum malitiā
effectus institutorum Christi tol-
litur, aut gratia donorum Dei mi-
nuitur quoad eos, qui fide & rite
sibi oblata percipiunt, quæ prop-
ter institutionem CHRISTI
& promissionem efficacia sunt, li-
cet per malos administrentur.
Ad Ecclesię tamen disciplinam
pertinet, vt in eos inquiratur accu-
senturq; ab hijs, qui eorum flagitia
nouerint, atq; tandem iusto con-
uicti iudicio, deponantur.

De

ARTICVL I.

De Baptismo.

Baptismus, non est tantum signum professionis ac discriminis nota, qua Christiani à non Christianis discernuntur, sed etiam est signum regenerationis, per quod tanquam per instrumentum recte Baptismum suscipientes, Ecclesiæ inseruntur, promissiones de remissione peccatorum atque adoptione nostra in filios Dei per Spiritum Sanctum visibiliter obsignantur, fides confirmatur, & vi diuinæ inuocationis, gratia augetur. Mos Ecclesiæ baptizandi paruulos & laudandus est, & omnino in Ecclesia retinendus.

De

A R T I C V L I.

De Cœna Domini.

Coena Domini non est tantum
signum mutue beneuolentiæ chri-
stianorum inter sese, verum potius
est sacramentum nostræ per mor-
tem Christi redemptionis. Atque
adeò rite, digne & cum fide su-
mentibus, panis quem frangimus
est communicatio corporis Chri-
sti: Similiter poculum benedictio-
nis, est communicatio sanguinis
C H R I S T I.

Panis & vini transubstantiatio
in Eucharistia, ex sacris literis pro-
bari nō potest, sed apertis scriptu-
ræ verbis aduersatur, & multarum
superstitionum dedit occasionem.

Quum naturæ humanæ veritas
requirat, vt vnus eiusdemq; homi-
nis

ARTICVLII.

nis corpus in multis locis simul esse non posset, sed in vno aliquo & definito loco esse oporteat, idcirco CHRISTI corpus, in multis & diuersis locis, eodem tempore, præsens esse non potest. Et quoniam, vt tradunt Sacrae literæ, CHRISTVS in cœlum fuit sublatus, & ibi vsq; ad finem seculi est permanens, non debet quisquam fidelium carnis eius & sanguinis Realem & Corporalem (vt loquuntur) præsentiam in Eucharistia vel credere vel profiteri.

Sacramentum Eucharistiæ ex institutione CHRISTI non seruabatur, circumferebatur, eleuabatur, nec adorabatur.

ARTICVLVS

De unica Christi oblatione in cruce perfecta.

Oblatio Christi semel facta, perfecta est redēptio, propitiatio & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi, tam originalibus quàm actualibus: neq; præter illam vnicā est vlla alia pro peccatis expiatio. Vnde Missarum sacrificia, quibus vulgo dicebatur, sacerdotem offerre Christum in remissionem poenę aut culpę pro viuis & defunctis, figmenta sunt, & perniciosę imposturę.

*Cœlibatus ex uerbo Dei
præcipitur nemini.*

Episcopis, presbyteris & diaconis non est mandatum vt cœlibatū
voueant

ARTICULI

voueant: neq; iure diuino cogun-
tur matrimonio abstinere.

Excommunicati uitandi sunt.

Qui per publicam Ecclesiae
denuntiationem rite ab vnita-
te ecclesiae precipisus est & excom-
municatus, is ab vniuersa fidelium
multitudine, donec per poeniten-
tiam publice reconciliatus fuerit,
arbitrio iudicis competentis, ha-
bendus est tanquam Ethnicus &
Publicanus.

Traditiones Ecclesiasticae.

Traditiones atq; ceremonias eas-
dem non omnino necessarium est es-
se ubiq; aut profus consimiles, nam
& variae semper fuerunt &
mutari possunt pro Regionum
i. i. &

ARTICVL I.

& morum diuersitate, modo nihil
contra Dei verbum instituat.

Traditiones & cæremonias ec-
clesiasticas, quæ cum verbo Dei
non pugnant, & sunt authoritate
publica institutæ atq; probatæ,
quisquis priuato consilio volens
& data opera publice violauerit,
is vt qui peccat in publicum ordi-
nem ecclesie, quique lædit autori-
tatem magistratus, & qui infirmo-
rum fratrum consciëntias vulnerat,
publice, vt ceteri timeant, arguen-
dus est.

33

Homilia.

Homiliæ nuper ecclesiæ Angli-
canæ per iniunctiones Regias tra-
ditæ atq; commendatæ, piæ sunt
atque salutare, doctrinamq; ab
omni-

ARTICVLII.

omnibus amplectēdam continent:
quare populo diligenter, expedite
clareq; recitandæ sunt.

De libro Precationum &cæ. 34
remoniarum Ecclesiæ Anglicanæ.

Liber qui nuperrime auctorita-
te Regis & Parliamenti Ecclesiæ
Anglicanæ traditus est, continens
modum & formam orandi, & sa-
cramenta administrandi in ecclesia
Anglicana: Similiter & libellus
eadem authoritate editus De or-
dinatione ministrorum ecclesiæ,
quoad doctrinæ veritatem, pñ
sunt, & salutari doctrinæ euangelij
in nullo repugnant sed congruūt,
& eandem non parum promouēt
& illustrent, atque ideo ab omni-
bus ecclesiæ Anglicanæ fidelibus

i. ij. mem.

ARTICVLII.

membris, & maxime à ministris
verbi, cum omni promptitudine
animorum & gratiarum actione
recipiendi, appobandi, & populo
Dei commendandi sunt.

De ciuilibus Magistratibus.

Rex Angliæ est supremum caput
in terris post CHRISTVM eccle-
siæ Anglicane & Hibernicæ.
Romanus Pontifex nullam habet
iurisdictionē in hoc regno Angliæ.
Magistratus ciuilis est à Deo ordi-
natus atq; probatus, quamobrem
illi non solum propter iram, sed e-
tiam propter conscientiam obedi-
endum est.

Leges ciuiles possunt christianos
propter capitalia & grauius crimina
morte punire,

Chri-

ARTICVLV.

Christianis licet ex mandato magistratus arma portare & iusta bella administrare.

*Christianorum bona non sunt
communia.* 30

Facultates & bona christianorū non sunt communia, quoad ius & possessionem, ut quidam anabaptiste falso iactant, debet tamen quisque de his quæ possidet, pro facultatum ratione, pauperibus eleemosynas benigne distribuere.

Licet christianis iurare. 37

Quemadmodum iuramentum vanū & temerariū à Domino nostro Iesu Christo & ab apostolo ei⁹ Iacobo, christianis hominibus iter dictū esse fatemur, ita christianam

i. v.

reli-

ARTICVLII

religionem minime prohibere cen-
semus, quin iubente magistratu,
in causa fidei & charitatis iurare
liceat, modo id fiat iuxta Prophe-
tæ doctrinam, in Iustitia, in Iudi-
cio & Veritate.

38 *Resurrectio mortuorum
nondum est facta.*

Resurrectio mortuorum non ad-
huc facta est, quasi tantum ad a-
nimum pertineat, qui per CHRIS-
TI gratiam à morte peccatorum
excitetur, sed extræmo die quo-
ad omnes qui obierunt, expectan-
da est: tunc enim vita defunctis (vt
scripturæ manifestissime testan-
tur) propria corpora, carnes & of-
sa restituentur, vt homo integer,
prout vel recte vel perditè vixerit,
iuxta

ARTICVLVS.

iuxta sua opera, siue pr. mia siue
poenas repotet.

*Defunctorum animæ neq; cum corp^{oribus} 39
intercunt, neq; otiose
dormiunt.*

Qui animas defunctorum præ-
dicant vsque ad diem iudicij absq;
omni sensu dormire, aut illas asse-
runt vna cum corporibus mori, &
extrema die cum illis excitādas, ab
orthodoxa fide, quæ nobis in sacris
litteris traditur, prorsus dissenti-
unt.

Millenarij.

Qui millenariorum fabulam re-
uocare conantur, sacris litteris ad-
uersantur, & in Iudaica deliramen-
ta sese præcipitant.

Non

ARTICVLI

41. *Non omnes tandem seruandi sunt.*

Hij quoque damnatione digni
sunt, qui conantur hodie pernicio-
sam opinionem instaurare, quod
omnes, quantumuis impij,
seruandi sunt rādem, cum
definito tempore à iu-
sticia diuina poenas de
admissis flagitijs
luerunt.

Scat 42

25th omitted 176

Petrus.

Smithus.

Deest vox sunt in Edit
altera hujus Libri, quae
servatur in Biblioth.
Bull. Oxon.